

INGLIZ TILINI O'RGANISHDAGI XATOLAR VA TIL O'QITISHDAGI SAMARALI ZAMONAVIY USULLAR

Xayitova Nilufar Murodillo qizi

O'ZDJTU tarjimonlik fakulteti, 1-kurs magistiri

E-mail: khayitvanilufar@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hozirgi yoshlarning chet tili o'rganishdagi asosiy xatolari, shu bilan birgalikda ingliz tilini samarali o'rgatishdagi zamonaviy metodlari hamda qo'llaniladigan ba'zi ta'lim texnologiyalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Chet tili, ingliz tili, metod, tilni qiyoslab o'rganish, interaktiv metodlar, kreativlik, ta'lim texnologiyalari, kommunikativ metod.

АННОТАЦИЯ

В этой статье указаны наиболее распространенные ошибки при изучении английского языка среди нынешних учащихся и наиболее эффективный способ его преподавания с помощью современных методов. Дополнительно дается информация об образовательных технологиях.

Ключевые слова: иностранный язык, английский язык, метод, изучение языка методом сравнения, интерактивный метод, творчество, образовательные технологии, коммуникативный метод.

ABSTRACT

This article indicates the most common mistakes of learning English among current learners and the most efficient way of teaching through modern methods. Additionally, it gives information about educational technologies.

Keywords: foreign language, English, method, learning a language by comparison, interactive method, creativity, educational technologies, communicative method.

21-asrga kelib ingliz tilining ahamiyati har qachongidanda o'sdi. Insonlarda til o'rganish uchun turli sabablar bo'lib, ulardan eng keng tarqalgani biznes hamkorlik, sayohat, yaxshi ish faoliyatini yo'lga qo'yish va chet davlatlarida istiqomat qilish va tahsil olishdir. Shu sababli ko'pchilik til o'rganuvchilar oson va tez usullarga aldanib turli muammolarga duch kelmoqdalar. ulardan eng keng tarqalgani ingliz tili gramatikasiga ko'p e'tibor qaratishdir. Shubhasiz, gramatika ingliz tilida so'z

yasalishida muhim hisoblanadi, ammo shu bilan bir qatorda o'rganuvchilar tilni emas, ko'proq terminlarga ahamiyat berib, turli anglashmovchiliklarga sabab bo'lmoqda. Eng asosiy muammolardan yana biri bu ingliz va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lganligi sababli, gramatik so'z tuzishdagi ega, kesim, to'ldiruvchining o'rni boshqa tilda mos kelmasligidir. Afsuski, "grammar-translation" metodidan ya'ni matnni o'qib uni faqat tarjima qilish usulidan O'zbekistonda 90-yillarda keng foydalanilgan va afsuski hozirda hali ham ba'zi o'rganuvchilar bu xatoni qilishmoqda. Mening fikrimcha zamonaviy qo'shiqlardan tilni o'rganish ham aynan tilni sayoz va samarasiz o'rganishdagi xatolik hisoblanadi, chunki qo'shiqlarda ohangni moslash uchun talaffuz va gramatik meyorlar buziladi masalan: "I am love you yoki I is" kabilar, bu esa tilni noto'g'ri usullarda o'rganishga sabab bo'lmoqda. Til o'rganishda yangi so'zlar muhimdir, ammo ularni passiv holda yodlash kutilgan natija bermaydi, samarali usulda esa ularni "context" bilan ya'ni matnda birgalikda yodlash samaraliroq masalan :cheeks emas, chubby cheeks ya'ni so'z birikma holda yodlash ularni aktiv holda qo'llashda yordam beradi. Zamon rivojlangani sayin ingliz tilini o'rgatadigan ilovalar ham ko'paymoqda, ammo bu qulay bo'lishi bilan bir qatorda boshlang'ich til o'rganuvchilari uchun biroz samarasizdir, chunki ularda haqiqiy va noto'g'ri ma'lumotni ajratish qobiliyati yetishmasligi mumkin. Eng keng tarqalgan xatolardan biri bu o'rganuvchilarning 'google translater' ga ya'ni online tarjima vositalariga bog'lanib qolishganidir, mening fikrimcha, bu insonlarning ingliz tilida fikrlash va kreativlik qobiliyatini so'nishiga olib kelishi mumkin.

Yuqoridagi asosiy xatolarni qilmaslik uchun albatta tilni o'rgatishdagi murabbiylar uchun asosiy samarali usullar ham mavjud. 1970-1980- yillarda "total physical response", "the silent way", "suggestopedia" va "community language learning" kabilar samarali usul sifatida paydo bo'ldi. O'sha yillarda bu metodlar bo'lmagani sababli, kichik to'g'irlanish zarur edi.¹ Hozirgi kunda ham bu metodlarga ta'lab yuqori.

1. The silent way.

Bu usul nomidan ma'lumki, tinch o'qitish usuli hisoblanadi, u Caleb Gattegno tomonidan 1963-yilda yaratilgan. Mazkur yangi metod o'sha davrlardagi o'qitish usullarining eng yaxshi muqobili edi.² Bu metodning samaradorligi shundaki, ustozlar dars davomida jim bo'lib, ko'proq o'rganuvchilar gapirishi, o'z xulosalarini bera olishi va o'zlari bilim olishlari uchun bor kuchlarini ishlata olishlariga qaratilgan. Ular xato qilgan holatda, ustoz bu xatoligini bildirishi uchun turli imo ishoralardan foydalanishi mumkin.

¹ Richards and Rodgers. Approaches and Methods in language Teaching, Cambridge university press-2001. Page 7.

² Caleb Gattegno . Teaching Foreign Languages in schools, Educational Solutions -1986. Page 104.

2. Suggestopedia.

Bu chet tili o'qitishdagi keyingi samarali usullardan biridir. Ko'pchilik til o'rganuvchilarda ruhiy zo'riqish, uyat va ustoz hamda omma oldida so'zga chiqish, nutq so'zlash, yangi so'zlarni talaffuz qilishdagi qo'rquvlar mavjud. Bularni oldini olishda bu usul juda foydalidir. Asosiy qoidalardan biri ustoz til o'rganuvchi bilan sherik bolishi, shu bilan birga o'yinlar va turli mashqlar bilan mavzuni o'zlashtirishga harakat qilishdir. Asosiy maqsad esa tilni zavq bilan yangicha jabhada o'rganishdir.

3. Community language learning.(CLL)

Bu usul jamoaviy qiziqishlarga bog'liqdir, bu yerdagi asosiy qoida ustoz mentorlik qilishi, talabalar esa asosiy suhbatdosh bo'lishi lozim. Bu metod o'rganuvchilarda ko'proq so'zlashuv qobiliyatini rivojlantirishga hamda ustoz va o'rganuvchi orasida ko'proq muloqot ta'sirini kuchaytiradi.

4. Total physical response.

Harakatlar bilan bog'liq bu usul asosan boshlang'ich sinf o'qituvchilari orasida keng va samarali ishlatiladi. Metodga ko'ra ustoz biror so'zni ko'rsatish orqali bolalarga o'rgatishi lozim va bu bir xillikni oldini oladi deb o'ylayman. Masalan ustoz "I brush my teeth" deb harakatlar orqali tishini yuvayotganini ko'rsatishi kerak. Tabiiyki, yosh bolalarga harakatlar orqali bo'lgan har qanday holat qiziq bo'ladi va ingliz tilidagi yangi so'zlarni tez eslab qolishlarini ta'minlaydi.

5. The Audio-lingual method.

Til o'rganuvchilari bu usulga ko'ra tayyor ingliz tilidagi so'z birikmalarni, frazeologik birliklarni gapdagi misollar bilan hamda biror gramatik mavzudagi tilga tayyor misollarni yodlab olish orqali avtomatik o'rganishdir. Bularni ular kinodagi, kitobdagi, intervyulardagi parchalardan olib, ularni o'z dialoglariga tayyor holda qo'shishlari mumkin bo'ladi.

6. Direct method.

Bu usul ham chet el tajribalarida juda keng foydalanilgan hisoblanadi. Ustozlar va talabalar o'rganish jarayonida sherikchilik qiladilar. Mazkur metodning maqsadi chet tilini hech qanday tarjima va gramatikalarsiz o'rganishdir. Uning To'g'ridan to'g'ri o'rganish metodi deyilishiga sabab ham aynan til o'rganuvchilar ingliz tili muhitiga o'z ona tillarini ishlatmagan holda sho'ng'ishlaridir. Savollar tug'ilgan holatda, ustozlar gapning ma'nosini chet tilida ta'rif bergan holatda yoki ko'rsatishlar orqali yetqazib berishlari lozimdir.

XULOS

Bu maqolada men yoritmoqchi bo'lgan narsalar aynan men kuzatgan ingliz tili o'rganuvchilari orasidagi asosiy xatolardir. Va albatta, ularga tilni o'rgatishda uztozlarning ham aynan katta hissalar bor. Bunda ularga yuqorida sanab o'tilgan zamonaviy metodlar yordam beradi degan umiddaman. Maktab darslarini

kuzatishlarim natijasida shuni ko'rdimki, hali ham darslar "target language" da ya'ni ingliz tilida to'liq o'tilmasligi, ko'pchilik ustozlar hali ham eski metodlardan ya'ni "grammar translation method"dan aktiv foydalanayotgani achinarlidir. Shu bilan birgalikda, darslar "student centered" bo'lishi darkor, ya'ni darslarda talabalar koproq aktiv bolishi lozimdir. Men sanab o'tgan samarali metodlar aynan ularga qo'l keladi va darslar qiziqarli o'tishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. M. Xodjayev, M.Qahhorova, (2001)ChET TIL O'QITISH METODIKASI, Toshkent.
2. Xaydarova,(2021) Ingliz tilini mustaqil o'rganish
3. Hasanboy Rasulov, (2017) Ingliz tili metodikasi
4. Jack C. Richards and Theodore S. Rodgers, Approaches and methods in language teaching, Cambridge language teaching library.
5. <https://tefl-toolkit.com/blogs/the-tefl-toolkit-blog/english-language-teaching-approaches-methods-and-techniques>